

Nr 200

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till supplementär jordbrukskredit; given Stockholms slott den 9 november 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Enligt Vårt nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF

Sam. B. Norup

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med hänsyn till det rådande kreditläget för jordbruket och trädgårdsnäringsringen föreslås, att en statlig utlåningsfond för supplementär jordbrukskredit skall inrättas och att såsom kapital till denna fond skall anvisas ett belopp av 50 miljoner kronor. Utlåningen föreslås ske på bankmässiga villkor samt avse driftskrediter åt enskilda företagare. Förslaget innebär vidare, att förvaltningen av fonden skall uppdragas åt riksbanken, vars kontor därvid skall fungera såsom lånebeviljande instans.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 9 november 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup, fråga om *anslag till supplementär jordbrukskredit* samt anför därvid följande.

Den kreditpolitik som i konjunkturdämpande syfte förts under de senaste två åren avser att åstadkomma en allmän åtstramning av kreditmarknaden genom en minskning av låneutrymmet. Från skilda håll har under senaste tid hävdats, att jordbruket och trädgårdsnäringen har större svårigheter än andra näringsgrenar att erhålla nödiga krediter. Det synes icke möjligt att frambringa ett fullständigt siffermaterial som entydigt ger belägg för nämnda uppfattning, men det torde dock stå klart att den nu tillämpade allmänna kreditåtstramningen varit särskilt kännbar för det mindre jordbruket och de mindre företagen inom trädgårdsnäringen liksom den även varit för hantverk och småindustri. Detta förhållande har sin grund dels i att de mindre företagarna ofta har en svagare likviditetsställning och därför relativt sett är i större behov av krediter, dels i att dessa företagares förmåga till självfinansiering är ringa liksom deras möjligheter till lån utanför de allmänna kreditinstituten. Med hänsyn till de finansieringssvårigheter av strukturell natur, som de berörda båda näringarna har att kämpa med även i tider med normal tillgång på krediter, har åtstramningen känts särskilt starkt inom dessa. Härtill kommer att samtidigt som kreditinstitutens utlåning nedsöks genom de överenskommelser som träffats mellan instituten och riksbanken har jordbruks- och trädgårdsnäringarnas kreditbehov avsevärt stegrats genom de skador som väderleken åstadkommit på 1954 och 1955 års skördar. Detta har varit påtagligt i synnerhet för de brukare som fått vidkännas skördeskador redan tidigare och till följd därav tvingats öka sin skuldsättning eller reducera det egna kapitalet. Vidare må erinras om det särskilda kreditbehov, som föreligger för jordbrukarnas del på grund av det årligen återkommande kravet på erforderligt rörelsekapital under den relativt långa perioden mellan sådd och skörd.

Det synes mig som om tillräcklig grund finnes för uppfattningen att kredit-situationen är besvärande för stora delar av jordbruks- och trädgårdsnäringarna och att de rådande kreditrestriktionerna i kombination med strukturförhållandena och inträffade skördeeskador för närvarande pressar dessa näringar på ett sätt som icke avsetts med restriktionerna. Det stöd i fråga om kreditförsörjningen som staten för närvarande ger jordbrukare och trädgårdsodlare genom lån från vissa för speciella ändamål inrättade utlåningsfonder samt genom statlig kreditgaranti i syfte att främja berörda näringars rationalisering synes icke i nuvarande kreditläge vara tillfyllest. Jag anser därför, att åtgärder av engångsnatur bör vidtagas för att öka möjligheterna för de enskilda utövarna av dessa näringar att erhålla krediter. Enär den mera långsiktiga kreditgivningen till berörda näringar, fastighetskrediten, både genom sin storleksordning och utformning, icke lämpligen i nuvarande läge synes böra påverkas av nya statliga låneformer, torde de förbättrade kreditmöjligheterna få koncentreras till de mer akuta behoven, nämligen rörelsekrediter. En möjlighet härvidlag vore att direkt lätta på kreditrestriktionerna för jordbrukets och trädgårdsnäringens del genom ett förfarande som motsvarar det som tillämpas i fråga om byggnadskrediterna. Mot detta alternativ talar dock flera omständigheter, främst då angelägenheten av att kreditåtstramningen bör vara generell för alla kreditinstitut och låneändamål. Om jordbruket och trädgårdsnäringen — liksom tidigare byggnadsverksamheten — skulle undantagas från kreditpolitikens allmänna riktlinjer skulle även andra näringsgrenar och kategorier lånesökande kunna göra anspråk på liknande förmåner, därest de skulle råka i en motsvarande belägenhet. Det kan emellertid icke anses lämpligt, att den allmänna kreditpolitiken successivt ersättes med särbestämmelser för olika grupper av lånesökande och låneändamål. Ett tillämpande av samma förfaringsätt som nu gäller beträffande byggnadskrediterna skulle vidare medföra den nackdelen att man ej, såsom i fråga om nyssnämnda krediter, kunde kontrollera att kreditlättningen tjänade avsett ändamål. Ett annat tänkbart alternativ vore, att kreditinstituten gäves möjlighet att utan hinder av kreditrestriktionerna bevilja lån under förutsättning att lånen kunde anses vara av sådan art och avse sådant ändamål att statlig kreditgaranti skulle kunna medgivas därför. Detta skulle emellertid endast medföra lättnad i fråga om driftslån, som har samband med förvärv av jordbruksegna hem eller med upplåtelse av kronan tillhörig jord till arrendeegna hem. Gällande bestämmelser medgiver nämligen ej att statlig garanti för driftslån lämnas enskild brukare i andra fall. Det synes icke heller lämpligt att enbart till följd av det nu aktuella läget ändra bestämmelserna och införa möjlighet till dylik statlig kreditgaranti även för rörelsekrediter i allmänhet.

Den lämpligaste åtgärden för att lätta kreditläget inom jordbruket och trädgårdsnäringen synes mig vara att för dessa näringsgrenars del skapa möjligheter till lån utanför den allmänna lånemarknaden liknande dem som

hantverket och småindustrin äger i form av statlig kreditgivning genom företagarföreningarna. I detta syfte bör en särskild statlig utlåningsfond bildas med uppgift att inom ramen för av riksdagen anvisat anslag tillhandahålla de enskilda företagen inom jordbruks- och trädgårdsnäringen allmänna driftskrediter. Vid ett tidigare tillfälle har en liknande utväg valts för att förbättra jordbrukarnas kreditförhållanden, nämligen år 1935 då riksdagen beslöt inrätta statens sekundärlånefond för jordbrukare. Syftet med sistnämnda fond var att under då rådande jordbrukskris bereda jordbrukare möjlighet att erhålla sekundärkrediter på gynnsammare villkor än som normalt gällde på allmänna lånemarknaden. Efter beslut av 1951 års riksdag upphörde utlåningen från denna fond den 30 juni samma år och fonden började avvecklas. Främsta skälet till avvecklingsbeslutet var de nya former för kreditgivning åt jordbruket som 1948 års riksdag beslutat och den betydelse för jordbrukets kreditmarknad, som jordbrukets egna kooperativa kreditföretag började få.

Storleken av det kapital som den nu föreslagna fonden bör tilldelas, synes böra bestämmas till 50 miljoner kronor. Möjlighet att låna ur fonden bör föreligga för envar enskild jordbrukare och utövare av trädgårdsnäringen. Beträffande villkoren för lån ur fonden bör gälla att dessa skall vara desamma som för lån i affärsbank. Sålunda bör räntan vara rörlig efter marknadsläget, säkerhet fordras enligt bankmässiga grunder samt ränte- och amorteringsfrihet ej förekomma. I långivningen skall följaktligen icke ingå något subventionsmoment. Lånen torde böra beviljas på viss tid med rätt för det lånebeviljande organet att senare medge förlängning av lånetiden. Amorteringstid torde böra fastställas till högst 10 år. Lån bör beviljas en och samma sökande högst med ett belopp av 10 000 kronor. Såsom nämnts bör lån beviljas enbart som driftskredit. En genom låntagares obestånd uppkommande fråga om avskrivning av statens fordran torde böra avgöras av det lånebeviljande organet, som det skall åligga att per den 31 december varje år för Kungl. Maj:t anmäla under det sistförflutna året gjorda avskrivningar av fondens fordringar.

Vad angår spørsmålen om den föreslagna fondens förvaltning och om vilket eller vilka organ som skall pröva låneansökningarna har dessa varit föremål för särskilda överväganden främst i avsikt att söka vinna största möjliga säkerhet för att låneverksamheten skall leda till nykrediter och ej endast till ett utbyte av tidigare lån mot lån ur fonden. Med hänsyn till detta önskemål har den möjligheten fått uteslutas att fondmedlen skulle ställas till förfogande för affärs- och sparbanker samt jordbrukskassor för långivning jämsides med ordinarie utlåningsverksamhet. Ett förfaringsätt, som diskuterats, är det som tillämpades beträffande den tidigare omnämnda sekundärlånefond för jordbrukare. Denna fond förvaltades av riksgäldskontoret medan lånerörelsen handhades av en särskild statlig nämnd. Nämnden ställde i mån av behov och tillgång fondmedel till förfogande för särskilda låneförmedlare, som ägde att under iakttagande av gällande föreskrif-

ter och anvisningar besluta angående utlåningen. Såsom låneförmedlare ägde nämnden anlita hypoteksföreningar och centralkassor för jordbrukskredit ävensom de ytterligare kreditinrättningar, som Kungl. Maj:t särskilt bestämde. Sålunda erhöll ett mindre antal sparbanker tillstånd att vara låneförmedlare. I låneförmedlares behandling av ärenden rörande fonden deltog ett ombud för statsverket. Mot ombudets mening fick lån ej beviljas. Den nu återgivna konstruktionen var anpassad efter den ifrågavarande låneverksamhetens ändamål, nämligen att bereda jordbrukarna möjligheter att erhålla sekundärkrediter på gynnsammare villkor än som normalt kunde erhållas i kreditinrättningarna. Då avsikten med den nu föreslagna utlåningsfonden är att lämna vanliga bankmässiga driftskrediter, synes det beträffande sekundärlånegivningen tillämpade systemet alltför tungt. Jag vill i stället föreslå följande förfarande. Den nya fonden bör i likhet med fonden för hantverks- och småindustrikredit förvaltas av riksbanken. Liksom är fallet med låneverksamheten med medel ur sistnämnda fond bör låneansökningarna prövas och avgöras av riksbankens kontor, som får förutsättas ha möjlighet att från lokala myndigheter och kreditinstitut erhålla erforderliga uppgifter om de lånesökande. För att underlätta ansökningsförfarandet kan riksbanken anlita ombud, som från närmaste riksbankskontor må rekvirera erforderliga ansökningshandlingar och tillhandahålla de lånesökande dessa.

Till frågan om ersättning till riksbanken för förvaltningen av fonden och för utlåningsverksamheten torde ställning få tagas, sedan närmare erfarenhet vunnits om verksamheten.

Den nya fonden torde förslagsvis bära benämnas fonden för supplementär jordbrukskredit. För att snarast lätta det rådande kreditläget inom jordbruket och trädgårdsnäringen bör låneverksamheten påbörjas den 1 januari 1957. Anslag torde därför bära äskas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1956/57. De i det föregående föreslagna bestämmelserna rörande utlåningsfonden och låneverksamheten torde utformas i en särskild kungörelse.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) besluta inrättandet av en statlig utlåningsfond, benämnd fonden för supplementär jordbrukskredit
- b) medgiva att lån ur fonden för supplementär jordbrukskredit må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser som angivits i det föregående samt
- c) till *Fonden för supplementär jordbrukskredit* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1956/57 under kapitalbudgeten: Statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts proposition nr 200 år 1956

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ulla B. Silén